

Árpádnak, az Intézet volt igazgatójának és kurátorának ajánlották. A magyar történetírás nesztora iránt tanúsított tisztelet értékes munkásságának minden méltatásnáí beszédesebb bizonyítékát adta Károlyi Árpád munkásságának bibliográfiai összeállításában. (Kozocsa Sándor munkája.) Károlyi történettudományi és levéltárnoki munkásságának eredményeit Szekfű Gyula méltatta abban az *Emlékkönyvben*, amelyet születésének nyolcvanadik fordulójára írtak Károlyi Árpád tisztelői. (Károlyi Árpád munkásságának a jelentőségéről folyóiratunk 1933. évfolyamának 831. oldalán emlékeztünk meg.)

A magyar történetírók kutatásaik során nem igen kerülhetik el Bécs gazdag magyar vonatkozású forrásait s így természetes, hogy az Emlékkönyv írói is abból a gárdából kerültek ki, akik bécsi kutatásaik alatt — jórészt, mint az Intézet tagjai — élvezhették Károlyi Árpád jóakarát. Ha azonban már az Évkönyvek értekezéseinek az ismertetéséről is le kellett hogy mondjunk, még kevésbé vállalkozhatunk arra, hogy a közel 600 oldalas kötet 36 értekezéséről külön-külön megemlékezzünk. Számottevő történéseink értékes tanulmányaiból lehetetlen még egy párat is kiragadni. Meg kell hogy elégedjünk azzal, hogy felhívjuk a figyelmet erre az Emlékkönyvre, amelyben a történettudomány legkülönbözőbb kérdéseivel foglalkozók is megtalálják az őket érdeklő tanulmányt.

Az eddig ismertetett gyűjteményes munkák is a bécsi történeti intézetben elért eredmények alapján közvetlenül vagy közvetve létrejött tanulmányokat tartalmaztak. A továbbiakban még egy munkáról kívánunk megemlékezni, amely szintén ebben az intézetben jött létre s amely szintén Klebelsberg Kuno szervezőképességét és messzemenő célkitűzését igazolja. A «Fontes»-sorozatban (Magyaror-

szág újabbkori történetének forrásai) tartozó Széchenyi István munkái gyűjteményes kiadásának XII. köteteként Viszota Gyula *gróf Széchenyi István naplójának* immár III. kötetét bocsátja sajtó alá, amely az 1826—1830-as éveket öleli fel. Széchenyi Istvánnak a híres reformországgyűlésen való szereplése, az Akadémia megalapítása és a Hitel létrejötte az ezekből az évekből fennmaradt naplónak az eddigieknél még több érdekességet kölcsönöz s ezek a naplók a mi ismertetésünknel behatóbb méltatást követelnek. Éppen ezért most csak a kiadó Viszota Gyula bevezetését említjük meg, amely Széchenyi István életrajzát és munkásságának részletes leírását nyújtja — az előző kötetek bevezetéseihez hasonlóan — a közölt naplók adatai alapján.

H. Pálffy Ilona.

A Világ Népei.

I. Olaszország. II. Japán. III. Ausztrália. IV. Svájc. V—VI. Spanyolország, Portugália. VII—VIII. Amerikai Egyesült Államok. Pantheon Irodalmi Intézet kiadása, 1932—1933.

Az újabb magyar népszerű ismeretterjesztő irodalom nélkülözött olyan monográfia-sorozatot, amely a föld államainak és népeinek természeti, társadalmi, politikai és gazdasági viszonyait külön kötetekben népszerűen és mégis teljes tudományos felkészültséggel ismertette volna meg a művelt magyar közönséggel. De a német sorozatok is, melyek az egyes államokat, vagy földrajzi egységeket külön vékony füzetekben, vagy vaskos kötetekben ismertetik, sok tekintetben elütnek ettől az igen érdekes újszerű és általánosságban nagyon szerencsésen megoldott vállalkozástól.

Néhány oldal elolvasása elég annak a megállapításához, hogy a

szerző nem földrajztudós, hanem kultúrtörténész. A természet is kizárólag az emberért érdekli, nem pedig az ember a természetért. Minden kötet egy természeti «vízióval» kezdődik, a nép és az ország «lélekrajzának» felvázolásával a táj, a természeti kép tükrében. Ez a természeti «vízió» ugyanazt a szerepet játssza az egyes kötetekben, mint a régi regények részletes fejezetcímei, amelyek dióhéjban összefoglalják az eseményeket, hogy mintegy megadják az alaphangot a cselekmény részletes kifejtésének megértéséhez. Ez a vízió lényegében minden kötetben meggyőző: az olvasó szinte tökéletesen otthon érzi magát az idegen világok sajátos légkörében, mintegy előkészül az ezerszínű, végtelen lehetőségű emberi élet új megnyilatkozásainak szemléletére. Az olvasó az intuitív szemlélet varázsszönyegén egyszerre csak az észak-amerikai prérin, istenhátamögötti waliisi hegyi falucskában, sintóista szent ligetben, vagy a spanyol «Középső Felföld» szakadékos peremén, középkori városkához kígyózó sziklaösvényén terem; röpködése elé nem gördítenek majd akadályokat a kisebb geográfiai hibák. A geográfus pedig, ha elfogulatlanul lapozza a szép könyveket, meg fogja bocsájtani a szerzőnek, hogy «vízióiban» kissé túlságosan nagy magasságból tekint alá a földrajzi szaktudomány rögös országútjára.

A *Világ Népei* tehát címe ellenére nem földrajzi monográfiaisorozat és ez, célját és feladatát tekintve, éppen nem szolgál hátrányára. A tudományok önállósulásának, az ismeretek elkülönülésének nagy korszaka után, ma ismét igen erős a törekvés az ismeretek szintetikus összefoglalására. A *Világ Népei*-nek kötetei is ilyen kísérletek az ismeretek összefogására egy-egy nemzet «élettörténetének», életrajzának keretén belül.

Talán leginkább annak a klasszikus útleírás-irodalomnak alkotásaival — *Taine* angolországi és olaszországi útirajzaival — lehet összehasonlítani, amely nem elégszik meg a láttak leírásával, hanem felsorakoztatja az emberi ismeretek egész gazdagságát, a művészettörténettől a szociológiáig, nem vetve meg az anekdótákat és az ujságok napi híreit sem, hogy az emberi élet szövevényes gazdagságát egy idegen ország «lelkének» keresztmetszetében új, ismeretlen oldaláról mutassa be.

Minden emberi élet, még a látszólag legmindennapibb is, végtelenül változatos, szövevényes s ha szétbontjuk atómjaira, ellentmondásokkal teljes. A hős személyének egysége tartja össze az élmények és események mozaikköveit. Juhász Vilmos is az államok és népek gazdasági, politikai, társadalmi vallásos kulturális életének, szokásainak és erkölcsi cseinek, hétköznapijainak és ünnepnapjainak, multjának, jelenének és olykor jövőjének szinte túlradóan színes és gazdag mozaikképeit sorakoztatja fel az olvasó előtt. De sohasem feledkezik meg a «hős» életének egységéről, az alkotó, teremtő nép uralkodó jellemvonásairól, melynek dinamikája, multjának és jelenének tarka képeit egységesítő és rendező erővel hatja át. Államforma és külkereskedelem, városkép és szórakozás, világpolitikai helyzet és gyermeknevelés, mind csak alkalom Juhász Vilmosnak, hogy a nép és az állam dinamikus lélekrajzának, vagy életrajzának, kialakulásának *vezérmotívumát* keresse az események bonyolult mintázatában. Ennek az alapvető szempontnak megfelelően, az egyes kötetek magva a nép, vagy állam kultúrtörténeti kibontakozásának rajza. A történelem külső eseményeit csak annyiban érinti, amennyiben azok egy-egy fontos vonással gazdagítják a nép és ország «ter-

mészetrájtát», kidomborítják történelmi tevékenységének és jelen helyzetének vezérmotívumát. A népek mai jellemvonásait, társadalmi életük kialakult sajátosságait, politikai életük tartalmát és formáit, mindig történelmi távlatba helyezi. Ilyen módon az idegen népek és országok politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális élete mintegy genetikusan életre kel előttünk, holott meg sem értenénk őket, ha a szerző csak a bevégezett tényekkel, a ma eredményeivel ismertetne meg bennünket. A történelmi fejlődést viszont mindég az államok és népek mai életére, jelen problémáira vonatkoztatja. Ez a nagyvonalú kultúrtörténelmi szemlélet eredményezi, hogy a kis kötetek enciklopédikus és népszerű jellegük ellenére, számos új és eredeti megfigyelést és felismerést tartalmaznak, melyek nem egyszer alkalmasak arra, hogy a néptudomány, a tudományos ethnológia is megfontolás tárgyává tegye őket. Ide sorozhatjuk pl. a bikaviadalok történelmi genezisének ismertetését a *Spanyolország* kötetben, az *ausztráliai* ősi népfajok és kultúrkörök leírását, a semita fajkeveredések hatásának történelmi rajzát *Olaszország* leírásában. Különösen érdekesek, bár nem egyszer túlságosan merészek ezek a történelmi megvilágítások ott, ahol egészen modern politikai, szociális és kulturális tényeket ősi történelmetől összefüggésekkel igyekeznek megmotiválni. Különös érdeme a köteteknek teljes tárgyilagosságuk, amit csak itt-ott zavar meg bizonyos szociális ellentéteknek némileg egyoldalú beállítása, vagy még inkább túlzott kiélezése. A jelen nagy problémái iránt érdeklődőt az *Amerikai Egyesült Államokat* ismertető kötet, a történelem örök kérdései iránt fogékony olvasót *Spanyolország és Portugália* leírása fogja leginkább kiélegetni; a «vezérmotívum» egysége

szempontjából az *Ausztráliát* tárgyaló füzet a legértékesebb. Egyetlen ember vállalkozott a feladatra, hogy a világ minden államának és népének modern életrajzával megismertesse a művelt magyar közönséget; újabb bizonyossága a korunkra jellemző szintetikus összefoglaló törekvésnek. Egy ember természetesen nem lehet otthonos a világ minden népének, államának, területének ismeretében és az egyes népek és államok tárgyalásán belül a politikai és gazdasági, irodalmi és művészeti, vallási és természetrajzi tudnivalók tömkelegében. Magától értetődően Juhász Vilmos valóban a világot átfogó monográfiatorozatában nem egy részletévedés akad. De az összefoglaló kép a kisebb hibák ellenére, mindig meggyőző, a részletek mindig érdekesek és tanulságosak, minden kis kötet további megismerésre és lehetőleg személyes átélésre csábít.

Juhász Vilmos minden egyes kis kötetében egy nép életrajzának, lelki-alkatának egységes nevezőjére tudja hozni azokat a rendkívül szétágazó és bonyolult problémákat, melyekre egyébként a legkülönbözőbb tudományágak adnak feleletet. A válasza olykor elnagyolt, de soha nem téved a közhelyek ingoványába, ami oly gyakori csak bizonyos területeken otthonos német tudós népszerűsítők hasonló munkáiban.

A *Világ Népei* komoly nyeresége a magyar ismeretterjesztő irodalomnak. Reméljük, hogy az eddig megjelent köteteket rövidesen továbbiak fogják követni, de szeretnők, ha a kiadóvállalat használhatóságukat legalább némi, a szöveghez hasonlóan lényegre szorítókozó illusztratív anyaggal növelné.

Schilling Zoltán: Energiatan és pénzülmélet. Budapest, «Studium» kiadása.

A politika, a tudomány és a köz-